

ISSN
2547-989X

Sinop Üniversitesi
Sosyal Bilimler Dergisi

Araştırma Makalesi

Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8 (2), 962-988

Geliş Tarihi:30.03.2024 Kabul Tarihi:07.08.2024

Yayın: 2024 Yayın Tarihi:30.11.2024

<https://doi.org/10.30561/sinopUSD.1461643>

<https://dergipark.org.tr/sinopUSD>

ŞAH FIRAT OPERASYONU VE SÜLEYMAN ŞAH TÜRBESİNİN TAŞINMASININ ULUSLARARASI HUKUKA UYGUNLUĞUNUN İNCELENMESİ

Muhammet ÖZCAN*

Öz

Süleyman Şah Türbesi, statüsü ve konumu Ankara Antlaşması ile 1921’de belirlenmiş olmasına karşın Suriye’nin Fırat Nehri üzerinde baraj inşa etmesi ve barajın su tutmaya başlaması sonrası, Suriye’nin talebiyle ve Türkiye’nin onayıyla karşılıklı görüşmeler sonrası 1973 yılında Karakozak mevkiine taşınmıştır. Bu taşıma sonrası Süleyman Şah olarak bilinen ancak çalışmada incelediğimiz şekliyle “Süleyman Şah” olmayan Türk atasının mezarı 2015’e dek burada kalacaktır. 21 Şubat 2015 tarihinde Şah Fırat adı verilen bir gece yarısı operasyonu ile Suriye’de Karakozak köyünde bulunan ve Türk Mezarı olarak da bilinen Süleyman Şah Saygı Karakolu, Türkiye-Suriye sınırının Suriye kesiminde, 200 metre kadar içerde, Eşme köyü olarak bilinen ve PYD/YPG kontrolünde olan sınır köyüne taşınarak Türk Dış Politikası’nda devletin bir başka etken olmaksızın çıkardığı krizler arasında yerini almıştır. Kriz Türk Mezarı’nın Ankara ve Lozan Antlaşmaları ile tesis edilmiş eksklav toprak statüsünü fiilen bozmuş ve çözümü gereken yeni bir durum ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmada krize gelene dek gerçekleşen tarihsel süreç detaylı işlenecek ve anlatım çoğunlukla kriz olgusu üzerinden değil gerçekleşen olaylara yaklaşımlar ve tepkiler üzerinden yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Süleyman Şah, Şah Fırat Operasyonu, Ankara Antlaşması, eksklav toprak, Karakozak, Türk Mezarı

Examination of the Operation Shah Euphrates and the Conformity of the Relocation of the Tomb of Suleyman Shah with International Law

Abstract

Although the status and location of the Tomb of Suleyman Shah was determined by the Ankara Treaty in 1921, after Syria built a dam on the Euphrates River and the dam started to hold water, the Tomb of Suleyman Shah was moved to Karakozak in 1973 after mutual negotiations upon Syria's request and Turkey's approval. After this move, the tomb of the

* Arş. Gör., İstanbul Topkapı Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, muhammetozcan@topkapi.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-5356-2803>

Turkish ancestor known as Suleyman Shah, but not "Suleyman Shah" as analyzed in this study, will remain here until 2015. On February 21, 2015, in a midnight operation called Shah Euphrates, the Suleyman Shah Memorial Outpost, also known as the Turkish Shrine, located in the village of Karakozak in Syria, was moved to the PYD/YPG-controlled border village of Eşme, about 200 meters inland on the Syrian side of the Turkish-Syrian border, taking its place among the crises in Turkish Foreign Policy that the state created without any other factor. The crisis effectively disrupted the Turkish Shrine's status as an exclave territory established by the Ankara and Lausanne Treaties and created a new situation that needed to be resolved. In this study, the historical process leading up to the crisis will be analyzed in detail and the narrative will mostly be based on the approaches and reactions to the events that took place, not on the crisis itself.

Keywords: Suleyman Shah, Operation Shah Euphrates, Ankara Treaty, Exclave land, Karakozak, Turkish Shrine.

Giriş

Bu çalışmada ilk olarak Süleyman Şah'ın kim olduğundan tarihi anlatılar referans alınarak bahsedilecektir. Sonrasında Süleyman Şah'ın mezarının Türk Mezarı olarak anılmasına giden süreç detaylandırılacak, Ankara Anlaşması ile tesis edilen statü ve mezarın mücbir sebeplerle taşınma süreçleri hakkında bilgi verilecektir. Çalışmanın gövdesini ise 2015 yılında gerçekleştirilen Şah Fırat Operasyonu oluşturacaktır. Operasyona giden yol, yerel ve uluslararası tepkiler, PYD'nin harekate destek olduğu iddiaları ile operasyonun uluslararası hukuktaki konumu Türk Dış Politikasındaki kriz tanımları çerçevesinde tartışılacaktır. Çalışma boyunca sıklıkla krizin aktörlerinin ve tepki gösterenlerin sözleri alıntılanarak harekate dönük yaklaşımlar incelenecektir. Sonuç bölümünde ise genel bir özeti ardından kişisel görüşlere yer verilerek çalışma sonlandırılacaktır.

Çalışma, öncüllerine kıyasla Süleyman Şah'ın kimliği ve Süleyman Şah Türbesi'nin taşınma süreçlerini açıklama ile kalmayıp literatürde etkilerine değinilmemiş Şah Fırat Operasyonu'nu ve son taşıma sürecini de içererek bu konu için önemli bir katkı sunmayı amaçlamıştır. Şah Fırat Operasyonu'nun getirdiği uluslararası hukuki açmazı göz önünde bulunduran makale, Türk dış politikasında meydana gelen bu krizi tüm yönleriyle ele almaktadır. Özellikle 2018 yılından bu yana türbe ile ilgili neredeyse hiç haber yapılmamış olması, bununla birlikte Suriye

Devleti'nin ise ilgili hareketi ve sonuçlarını birer egemenlik ihlali olarak tanımlaması krizin devletler tarafından nasıl tanımlandığına ilişkin soru işaretleri yaratmaktadır. Çalışmada özellikle uluslararası hukuktaki konum ve türbeyle birlikte kazanılmış eksklav toprak statüsüne ilişkin bir tartışma yapılmaktadır.

1. Süleyman Şah Kimdir?

Tarihimizde yakın zamanda yapılan çalışmalarda aksini ortaya koyan belgeler ve bilgilere dek Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Gazi'nin dedesinin Süleyman Şah adıyla bilinen bir Türkmen beyi olduğu bilgisi yaygın olarak kullanılmaktaydı. Çalışmaya konu olan Süleyman Şah Türbesi de Osman Gazi'nin babası Ertuğrul Gazi'nin babası olarak kabul edilen Süleyman Şah'ın mezarını içermesi nedeniyle Türk Mezarı olarak bilinmekteydi. Ancak özellikle Erhan Afyoncu (2015) ve bu çalışmada daha çok referans alınacak olan Hakan Yılmaz'ın araştırmalarında Ertuğrul Gazi'nin babasının adının Süleyman Şah değil Gündüz Alp olduğu kanısına erişilmiştir.

Yılmaz (2022), ilgili makalesinde geniş kapsamlı bir araştırma ortaya koyarak Süleyman Şah efsanesinin nasıl doğduğuna ışık tutuyor. Özellikle Osmanlı döneminde yazılan rivayetlerde Osmanlıların atası olarak kabul edilen Süleyman Şah'ın esas olarak Anadolu Selçuklu sultanı Kutalmışoğlu Süleyman Şah ile karıştırıldığına işaret eden Yılmaz, Süleyman Şah'ın Halep'e gömülmesiyle, oğlu Kılıçarslan'ın Habur Çayı'nda boğularak vefat etmesi olaylarının Türklerin hafızasında yer edindiğini ve anlatılarda bu hadiselerin birbirlerine karıştırılarak Osmanlı hanedanının atası Süleyman Şah'ın Fırat nehrinde boğularak Caber Kalesi'ne gömüldüğü rivayetinin ortaya çıkış sürecini bu rivayetleri konu edinen eserlere atıfta bulunarak detaylandırmıştır. Erken dönem Osmanlı müverrihlerinin yapmış olduğu bu karıştırma sonraki dönemdeki neredeyse tüm eserleri etkilemiş ve Yılmaz'a göre gerçek olmayan bir tarih anlatısı oluşmuştur. Burada çoğunlukla referans alınan eser Aşıkpaşazade tarafından Fatih Sultan Mehmet döneminde yazılan Tevarih-i Al-i Osman olmuştur. Kendisinden sonra gelen müverrihler burada

geçen Türk Mezarı sözünü kutup alarak Osmanlıların atasını Süleyman Şah olarak kabul etmişler ve bu durum Cumhuriyet'e dek sürmüştür.

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde Avusturyalı tarihçi Paul Wittek'in "Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğuşu" isimli kitabına atıfta bulunarak Wittek'in yerleşik tarih anlatısında Osmanlıların atası olarak kabul edilen Süleyman Şah'ın esasen Kutalmışoğlu Süleyman Şah'ın Halep'e defni ve oğlu Kılıçarslan'ın Habur'da boğulması hadiselelerinin birbirlerine karıştırılarak yeni bir tarih oluşturulduğunu ifade ettiğini belirten Yılmaz, Fuad Köprülü'nün Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu, İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın Osmanlı Tarihi isimli kitaplarına ve Osman Turan'ın İslam Ansiklopedisi'ndeki Kutalmışoğlu Süleyman Şah maddesine referans vererek modern Cumhuriyet dönemi tarihçilerinin bu kargaşayı ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalarını sıralamıştır.

Yılmaz, makalesinin sonunda Osmanlı soy zincirinde Süleyman Şah adında hiçbir atanın yer olmadığını ve Caber kalesi önünde defnedilmiş Süleyman Şah kurgusunun düzeltilerek yerleşik tarihte, Kızılsaray'da gömülü bulunan esas ata Gündüz Alp'in isminin yer alması gerektiğini ifade etmiştir (Yılmaz,2022).

1.1. Süleyman Şah Türbesinin Türk Mezarı Olma Süreci

"Geldikleri yola gitmediler, vilâyet-i Haleb'e (Halep vilâyetine) geldiler. Caber Kalesi'nin önüne vardılar ve ...Fırat ırma-ğı önlerine geldi, geçmek istediler. Süleyman Şah Gazi'ye eyittiler (dediler), 'Hânım, biz bu suyu nice geçelim?' dediler. Sü-leyman Şah dahi atın suya depti, önu yar imiş, at sürçtü. Süleyman Şah suya düştü. Ecel mukaddermiş, Allah'ın rah-metine kavuştu. Sudan çıkardılar, Caber Kalesi'nin önüne defnettiler. Şimdiki hinde (şimdilerde, şu anda) ona 'Mezar-ı Türk' (Türk Mezarı) derler."

Yukarıdaki metinde Refik Halid Karay'ın 1929'da yazdığı "Bir İçim Su" isimli eserindeki "Türk Mezarı" başlıklı bölümünde Aşıkpaşazade'den alıntılıdığı anlatı yer alıyor (Bardakçı, 2014). İlgili anlatı Afyoncu (2015) ve Yılmaz'ın (2022) Aşıkpaşazade'ye verdikleri atıflarda da yer almaktadır. Tıpkı Yılmaz'ın bahsettiği gibi Aşıkpaşazade'nin Tevarih-i Al-i Osman'ı Cumhuriyet dönemi yazarlarından Karay'ı etkilemiş ve Karay ilgili kitabında Caber Kalesi'ndeki Türk Mezarı'na yaptığı ziyareti anlatırken karşılaştığı manzaraya dikkat çekmiştir. Bardakçı'nın

aktardığına göre (2014) Karay, Türk Mezarı'nı konu alan ilk ve tek edebi eseri kaleme almıştır.

Türk Mezarı, Afyoncu'nun 2015'te yazdığı Süleyman Şah Türbesi isimli kitapta detaylıca aktarıldığı üzere Osmanlı döneminde çokça ziyaret edilmeyen, atıl vaziyette bulunan ancak II. Abdülhamid döneminde, 1882'de Halep Vilayet Meclisi'nin talebiyle padişahın da onaylaması sonrası Süleyman Şah olarak kabul edilen Osmanlı atasının mezarı üzerinde dikdörtgen biçimde 12x7 metre ebadında yedi odalı bir türbe inşa edilmiştir (Afyoncu,2015; Kaya& Özalp, 2015a; Özkan,2010). Türbenin inşasının ardından 1910 yılında türbenin tamirat gideri için Halep Vilayet Meclisi'nin İstanbul'a müracaatı haricinde bir başka kaynağa rastlanılmamaktadır (Afyoncu,2015).

Türk Mezarı'nın bir statü kazanması Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'nda mağlup olmasının ardından Suriye'yi işgal eden ve manda yönetimi altına alan Fransa ile Türkiye arasında 20 Ekim 1921'de imzalanan Ankara Anlaşması ile mümkün olmuştur. I. İnönü Zaferi'nin ardından Ankara'daki Türk hükümetinin temsilcisi olarak Londra'daki konferansa katılan Bekir Sami Bey, konferansın sonunda Fransız Başbakanı ile Türkiye-Suriye sınırını saptayan bir anlaşma tesis etmiştir. Bu anlaşmada;

“Türkiye ile Suriye arasındaki sınır, İskenderun Körfezinin sahilinden başlayarak Payas kazasının hemen güneyindeki bir noktadan hareket ederek hemen hemen düz bir çizgi halinde köy ve istasyon Suriye'de kalmak artıyla Meydan-ı Ekbez'e gidecek, oradan Marsova'yı Suriye'ye, Karnaba ile Kilis'i Türkiye'ye bırakacak şekilde güneydoğuya yönelecek ve Çobanbey istasyonunda Bağdat demiryoluna kavuşarak Nusaybin'e kadar demiryolunu takip edecek, demiryolu Türk topraklarında kalacaktır. Daha sonra Azek (Gercü civarı)'ın kuzeyinde Dicle'nin dirseğine ulaşacak olan sınır çizgisi, Ceziret-ibn-Omar'a kadar Dicle'yi takip edecektir.” (Yavuz,1996 aktaran Kaya& Özalp, 2015a).

Ancak Caber Kalesi'nin ve Misak-ı Milli sınırlarının dahil edilmediği bu anlaşma TBMM'de şiddetli muhalefetle karşılaşmasına rağmen daha sonraki dönemde Mareşal Fevzi Çakmak, Mustafa Kemal ve Yusuf Kemal Bey'in yaptığı görüşmeler ve mektuplaşmalar (Türk Diplomatik Arşivi,2022) neticesinde Caber

Kalesi'nin de dahil edildiği şekliyle ufak değişikliklerle kabul edilmiştir. 20 Ekim 1921'de imzalanan Ankara Anlaşması'nın 8 ve 9. Maddeleri sınırı belirlemek adına düzenlenmiştir. Sekizinci maddede sınır çizgisinin ana hatları Bekir Sami Bey ile Briand arasındaki anlaşmada belirtildiği gibi düzenlenmiş, dokuzuncu maddede ise Osmanlı'nın kurucusu Osman Bey'in atası Süleyman Şah'ın Türk Mezarı olarak bilinen kabrinin çevresiyle birlikte Türkiye'ye bırakılacağı ve Türkiye'nin burada bayrak çekme hakkı olduğu ifade edilmiştir (Kaya & Özalp, 2015a).

Türkiye'nin sınırları dışında kalan bir toprakta böyle bir statü elde etmesi, 1922 yılında Boğazlar meselesi görüşülürken İngiltere tarafından gündeme getirilmiş ve Fransızların da tarihi savlarla destek vermesiyle Arıburnu'ndaki İngiliz vatandaşlarının mezarlarının bulunduğu yerlerin yönetiminin İngiltere'ye bırakılması talep edilmiştir. Ancak daha sonra Lozan'da yapılan görüşmeler neticesinde anlaşmanın 129. Maddesinde mezarlıkların korunması hususuyla ilgili İngiltere'ye bir mülkiyet ya da egemenlik değil, özel kullanım hakkı tanınmıştır (Kaya & Özalp,2015a).

Ankara Anlaşması ile statüsü tanınan Türk Mezarı ve belirlenmiş Suriye sınırının detaylı olarak çizilmesi meselesi Lozan'da tanınsa da (Afyoncu,2015) tam olarak halledilememiş, ancak 1926'da imzalanan Türkiye ve Fransa Arasında Dostluk ve İyi Komşuluk Sözleşmesi ve ona bağlı protokoller uyarınca çözümlenebilmiştir (Kaya & Özalp,2015a).

Afyoncu'ya göre (2015), Türkiye'nin Caber Kalesi'ni ve dolayısıyla Türk Mezarı'nı sınırları içine dahil etme düşüncesi yalnızca ecdada sahip çıkma düşüncesinden değil, sınırları Misak-ı Milli çerçevesinde genişletme arzusundan kaynaklanmaktaydı. Caber Kalesi'nin bulunduğu noktaya kadar sınırı genişletme niyetinde olan Türkiye'nin bu talebi daha sonra Caber'in 10 km çapındaki bölge olarak revize edilmiş (Türk Diplomatik Arşivi,2022) ancak bu talep bir mezar için bu denli büyük çapta bir arazinin Türkiye'ye verilmesinin Fransızlar tarafından kabul görmemesiyle reddedilmiştir. Afyoncu, 8797 metre karelik arazinin Lozan Anlaşması ile tanındığına dikkat çekerken, Türkiye'nin sınır ötesindeki tek toprak

parçasının statüsünün de anlaşmalar ile tesis edildiğini ve uluslararası hukukça korunduğunu ifade etmektedir.

1.2. Süleyman Şah Türbesinin Taşınma Süreçleri

Türbenin Türk Mezarı statüsüyle Türk toprağı olarak tanınması sonrasında Türkiye Büyük Millet Meclisi türbe üzerindeki haklarını kullanmak üzere harekete geçmiştir. İlk olarak Ankara Anlaşması'nın hemen ertesinde 1922 yılında türbede bulunacak askerlerin silahlı mı yoksa silahsız mı olacağına dair bir anlaşmazlık çıkmıştır. Fransızlar burada bulunacak görevlilerin silahsız olması gerektiğini, Türkiye ise korumakla görevli olan kişilerin mutlak surette silahlı olması gerekeceğini öne sürmüş ve Fransızların aynı yıl bu talebi kabul etmeleriyle bu ihtilaf sonlanmıştır (Kaya & Özalp, 2015a; Özkan,2010).

Cumhuriyet'in ilanının ardından ülkede girişilen inkılap hamlelerinden biri olan "Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklarla Birtakım Ünvanların İlgasına Dair Kanun" ile ülke sınırları içerisinde yer alan tüm türbeler 1925'te kapatılmış ve türbeler 1926'da Maarif Vekaleti'ne devredilmiştir (Afyoncu,2015; Özkan,2010). Bu kanuna göre maaşı kesilmiş olan Türk Mezarı türbedarı Ali Efendi 1931 yılında Dahiliye Vekaleti'ne başvurarak Türk Mezarı'nın ve Süleyman Şah Türbesi'nin Türkiye sınırları dışında kalan özel bir durumunun olduğunu ve buranın diğer türbelerle eş tutulamayacağını, zira kendi pozisyonunun da ahitnameler ile tesis edildiğini söyleyerek maaş talebinde bulunmuştur (Afyoncu,2015). Yazışmalardan maaşın tekrar verildiğine dair bilgiye rastlanmamış olsa da ilk dönemde türbeye dair bakışı göstermesi açısından önemlidir (Özkan,2010).

1937 yılında Caber Kalesi'ndeki Türk karakol binasının karşısına Fransızlar tarafından bir karakol inşa edileceği haberinin yayılması, Fransızların Suriyeli Arapları kışkırtarak kaledeki askerlere tacizde bulduklarına dair bilgilerin verilmesi ile kerpiçten yapıli bulunan Türk karakol binasının yenilenmesi ve mamur edilmesi adına 8000 liralık bir ödenek çıkarılmış, 1938'de daha modern bir karakol binası inşa edilmiştir.(Kaya & Özalp, 2015b) Karakol binası inşa edilirken mezarın

bulunduğu türbenin tamir edilemez durumda olduğu belirtilerek 1939 yılında karakolun yanına yeni bir türbe inşa edilmiş ve mezar buraya taşınmıştır(Özkan,2010). Çoğu kaynakta ve haberde Süleyman Şah türbesinin taşınması anlatılırken ilk taşıma olarak 1939'daki hadiseden bahsedilmektedir. Ancak bu taşımayı birinci taşıma olarak nitelendirmek hatalı olacaktır. Zira türbe yine Caber Kalesi'nin eteklerinde, yenilenmiş karakol binasının yanında yeniden yapılmış bir bina olarak hizmet verdiğiinden mezarın çok dar bir alanda nakli söz konusudur. Yer değiştirme olarak sayamayacağımız bu hadise için ilk taşıma ifadesini kullanmak hatalı olacaktır.

Türbenin taşınmasına yönelik ilk girişim ise Türk tarafının talebiyle değil Suriye Devleti'nin isteğiyle gerçekleşmiştir. Suriye Hükümeti ile Türkiye arasında Fırat'ın kullanımına ilişkin ihtilaflar cumhuriyetin her döneminde yaşanmıştır. 1965 yılında Türkiye'nin Keban Barajı inşasına başlamasının ardından Suriye, 1966'da Fırat üzerinde Tabka Barajı'nın inşasına başlamış ve inşaatın 1973'te biteceğini belirterek barajın su toplamasıyla birlikte Caber Kalesi eteklerinde yer alan türbenin sular altında kalacağını, bu nedenle türbenin yerinin değiştirilmesi gerektiğini ifade eden bir notayı Türkiye'ye iletmiştir (Kaya & Özalp,2015b; Özkan, 2010, Afyoncu,2015). Türkiye bu durum üzerine türbenin yeni yerini tespit etmek ve nakli sağlamak üzere 1974'te bir ekip görevlendirmiştir. Dışişleri Bakanlığı Emlak Dairesi Başkanlığı, Bayındırlık Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü, Mardin Jandarma Tugay Komutanlığı ve Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nden dahil olan temsilcilerden oluşan heyet, Mart 1973'te görevlendirilmiştir (Kaya & Özalp,2015b).

Türkiye ve Suriye Heyetleri arasında yapılan görüşmelerin ardından Fırat nehri üzerinde Caber Kalesi'ndeki bölgeyi andırarak şekilde bir yarımada üzerine kurulacak 10.096 metrekarelik bir alanda ve Şanlıurfa'ya 30 km uzaklıktaki Karakozak köyü mevkiine yeni karakol ve türbenin inşası üzerinde anlaşılmıştır (Kaya & Özalp, 2015b). Afyoncu'ya göre (2015) mezarın Karakozak'a nakli 24

Aralık 1973'te Diyanet İşleri'nden bir imamın da katılımıyla gerçekleşiyor ancak türbe inşası 30 Eylül 1975'te son buluyor.

Türbenin Fırat üzerindeki bir başka baraj olan Teşrin Barajı nedeniyle tekrar taşınması gündeme gelse de Türk hükümeti bu talebi reddetmiş ve türbenin baraj sularından korunması için bir milyon dolarlık bir fon tahsis etmiştir (Özkan,2010) 1999 yılında Teşrin Barajı'nın su tutmaya başlamasıyla gündeme gelen nakil sorunu Suriyeli yetkililerin isteğiyle meydana gelmiştir. Türk hükümeti türbenin durumu hesaba katılmadan inşa edilen baraj sularının türbeye zarar verecek durumda olmasının Suriye'nin sorumluluğunda olduğunu, herhangi bir zarar durumunda tazminin Suriye tarafından yapılması gerektiğini, türbeye zarar gelmesi durumunda yeni düzelmekte olan Türkiye-Suriye ilişkilerinin bozulabileceğini Suriye tarafına iletmiştir. Suriye hükümeti türbenin yerini değiştirmek istese de Türkiye türbe etrafında yapılacak tahkimatla baraj sularından korunmanın mümkün olacağını belirtmiş ve bu talebi reddetmiştir (Kaya&Özalp, 2015c).

Proje ancak 2003 yılında iktidara yeni gelmiş AK Parti hükümeti ile Suriye arasında Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesi Anlaşması ile hayata geçebilmiş ve türbe Teşrin Barajı'nın yükselen suları karşısındaki tehditte korunmuştur (Kaya & Özalp, 2015c). Projenin mecliste gündeme geldiği sırada CHP grubunun da milli mesele olarak gördüğü Süleyman Şah Türbesi konusunda hükümetin atacağı adımlara destek vermesi ve tasarının 0(sıfır) red oyuyla kabul edilmiş olması ayrıca türbenin statüsünün iç politikadaki yansımaları göstermesi açısından önemlidir.

Bahsi geçen Tahkimat Projesi Antlaşması heyetler arasında geçen bir dizi görüşmenin ardından 2007 yılındaki Bakanlar Kurulu kararıyla yürürlüğe girmiştir. Antlaşma, milletler arası bir antlaşma statüsünde düzenlenmiş ve türbeye ilişkin pek çok hususta karışıklık giderme yoluna gidilmiştir. Türbenin sınırları, coğrafi konumu ve koordinatları, türbenin etrafında düzenlenecek kısımlar, yapılacak tahkimat ve çalışacak işçilerin ve personelin tabi olacağı hususlar bu antlaşma çerçevesinde belirlenmiştir. Antlaşmanın varlığı bize, türbenin uluslararası statüsünün belirlenmesi ve devamlılığının bağlandığı koşullar hakkında bilgi vermektedir.

Suriye ve Türkiye hükümetleri Ankara Antlaşması'yla belirlenmiş, Lozan ile tescillenmiş Türk Mezarı statüsünü, hem 1973'teki taşımada, hem de 1999'da ortaya çıkan yeni durum karşısında alınan taşımama ve yerinde tahkimat kararlarında ikili anlaşma ve karşılıklı onay çerçevesinde sürdürme kararlılığını göstermiştir.

Ancak bu durum Suriye İç Savaşı'nın başladığı 2011 yılından sonra değişecektir.

2. Bir TDP Krizi Olarak Şah Fırat Operasyonu

Şimdiye kadar Süleyman Şah Türbesi hakkında bahsettiğim tüm gelişmelerin en önemli ortak yanı uluslararası hukuk ve antlaşmalara dayalı şekilde gerçekleşmesiydi. Ancak Suriye'de Arap Baharı'nın ardından patlak veren iç savaşta kaybolan devlet otoritesi sonrası ortaya çıkan terör örgütlerinin Suriye'deki geniş alanlar üzerinde hakimiyet kurmaya başladığı süreç, Türkiye'yi Süleyman Şah Türbesi konusunda öncekilerden farklı bir adım atmaya yöneltmiştir.

Mart 2014'te IŞİD'in Süleyman Şah Türbesi'nin de yer aldığı Karakozak ve Münbiç bölgesini içine alan kesimi ele geçirmesinin ardından yayınladıkları bir YouTube videosuyla türbe üzerinden Türkiye'yi tehdit etmesi Türkiye açısından soruna acil yaklaşım geliştirmeye itmiştir. Mart ayında türbede bulunan 25 kadar muhafızı 60 civarında bordo bereli özel kuvvetler personeliyle değiştiren Türkiye, Winter'in(2014) ve Yetkin'in (2014) iddia ettiği şekliyle Başbakan Ahmet Davutoğlu, MİT Müsteşarı Hakan Fidan ve Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın katıldığı toplantıda IŞİD'e yapılacak saldırıyı meşrulaştırmak adına türbenin bombalanması da dahil olmak üzere çözümleri tartışmıştır. Aşağıda bahsedeceğim tezkerenin oylanmasından bir gün önce yayınlanan EDAM raporunda Kasapoğlu ve Ergun, Türk hükümetinin Süleyman Şah türbesi üzerinden IŞİD'le mücadele etmek adına atabileceği adımları listelemişler ve olası bir operasyonun uluslararası hukuka uygunluğunu tartışmışlardır (2014).

11 Haziran 2014 tarihinde Irak'taki Musul Başkonsolosluğu IŞİD tarafından basılmış ve 49 konsolosluk çalışanı rehin alınmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2014) 20 Eylül 2014'e kadar süren bu esaretin yaklaşık iki hafta sonrasında 2 Ekim 2014'te

Irak ve Suriye'deki terörist örgütlerle mücadeleye yönelik Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine ilişkin tezkere meclis gündemine gelmiştir. Meclise tezkerenin kabul edilmesi adına bir mektup gönderen dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu, ilgili yazısında Kuzey Irak'ta PKK tehdidinde dikkat çekerek, her iki ülkede de IŞİD tehdidinde dikkat çekerek, Suriye rejiminin işlediği ve BM tarafından kabul edilmiş savaş suçlarını sıraladığı yazıda, rejimin desteğiyle hareket eden terörist grupların ulusal güvenliğe tehdit oluşturduklarını ve Suriye'de uluslararası hukuk kapsamında vatan toprağı olarak kabul edilen Süleyman Şah Saygı Karakolu'nun risk altında olduğunu belirterek Türkiye'nin uluslararası hukuktan doğan meşru müdafaa hakkını etkin şekilde kullanabilmesi adına Türk askerinin sınır ötesine gönderilmesini bir yıl süreyle mümkün kılan tezkerenin kabulü için destek istemiştir(Anadolu Ajansı,2014). Tezkere Anayasa'nın 92. Maddesi kapsamında 98 ret oyuna karşılık 298 kabul oyuyla kabul edilmiştir. Anayasa'nın 92.maddesi uyarınca

“Milletlerarası hukukun meşru saydığı hallerde savaş hali ilanına ve Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşmaların veya milletlerarası nezaket kurallarının gerektirdiği haller dışında, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin verme yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde veya ara vermede iken ülkenin ani bir silahlı saldırıya uğraması ve bu sebeple silahlı kuvvet kullanılmasına derhal karar verilmesinin kaçınılmaz olması halinde Cumhurbaşkanı da, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilir” (Balık,2015).

Muhalefet tam da bu noktada tezkereye karşı oy kullanmıştır. Türk Anayasası'nda yukarıdaki şekilde düzenlenmiş olan TSK'nın yabancı ülkelere gönderilmesi durumu ancak milletlerarası hukukun meşru saydığı hallerde mümkün bulunmaktadır. Muhalefet, Süleyman Şah Karakolu'na yönelik bir tehdit gerekçe gösterilerek tezkere çıkarılmasının gereksiz olduğunu, zira uluslararası hukukta meşru sayılan hallerin başında gelen ulus toprağına saldırı durumunun mevcut olması halinde meclis kararı gerekmeksizin Türk Silahlı Kuvvetleri'nin müdahale yetkisinin varlığına dikkat çekmektedir (Kaya& Özalp, 2015c). Mecliste yapılan konuşmalar incelendiğinde hükümet kanadı tezkerenin Süleyman Şah Karakolu'nun

savunulması adına getirildiği yönünde açıklamalarda bulunurken muhalefet yukarıda bahsettiğim üzere bu koruma durumu için tezkere gereği bulunmadığı yönünde söylem geliştirmiştir (BBC,2014).

Tezkerenin kabulünün ardından 21 Şubat 2015 tarihinde saat 21.00 sıralarında başlayan ve 22 Şubat saat 10.12 'de sona eren ve Süleyman Şah Türbesi ve Saygı Karakolu'nun yerinin değiştirilmesi, türbede yer alan mezarlar ve emanetlerin nakli, Karakozak mevkiinde 1975 yılından bu yana kullanılan karakolun imhası ve terki, Türkiye-Suriye sınırının 200 metre içinde yer alan Suriye'nin Eşme köyünde 10 dönümlük bir arazinin türbenin yeni konumu için zapt edilmesi ile sonuçlanan operasyona Şah Fırat adı verilmiştir(Kaya& Özalp,2015c). Operasyonda 40'ı tank olmak üzere 100 araç, 572 personel görev almıştır (NTV,2015). Operasyon esnasında vuku bulan kaza neticesinde Astsubay Halit Avcı şehit olmuştur.

Operasyon, hükümet tarafından yapılan açıklamaya göre Süleyman Şah Karakolu'nun bulunduğu bölgenin IŞİD kontrolü altında olması ve 2014 yılından itibaren çeşitli dönemlerde tacize maruz kalması neticesinde karakolda görev yapan askerlerin ve türbedeki emanetlerin güvenliğinin sağlanması adına gerçekleştirilmiştir (TCCB, 2014). Karakolun taşındığı bölge, ilgili dönemde ve halen PYD/YPG güçlerinin hakim olduğu Kuzey Suriye'de konumlu Eşme köyüdür. Türkiye, operasyondan Suriye'nin İstanbul Konsoloslugu'nu haberdar etmiş, ancak Suriye'nin onayını aramamıştır (SANA,2015). Şah Fırat operasyonunun Türk dış politikasında bir kriz olarak tanımlanmasına neden olan durum işte burada başlamaktadır.

Süleyman Şah Türbesi zaman içinde Suriye-Türkiye ilişkilerinde sıklıkla gündeme gelmiş ve gereken her durumda karşılıklı görüşmeler ve mutabakat çerçevesinde hareket edilmiştir. Ancak Şah Fırat operasyonu, Suriye Devleti'nin toprak bütünlüğünün herhangi bir anlaşma ya da görüşme olmaksızın ihlali ile gerçekleşmiştir.

Kriz devletler arasında gerçekleşmiştir. Aktörleri Türkiye ve Suriye'dir. Krizi tetikleyen birimler için iki farklı görüş savunulabilir. Bunlardan ilki krizi

tetikleyen yani krize yol açan davranışları gerçekleştiren birimin devlet olduğu görüşüdür. Burada krizin çıkmasına neden olan devlet Türkiye’dir. Diğer görüş ise devlet-dışı aktörün kriz tetikleyicisi olarak varlığıdır. IŞİD’in eyleme varmayan tehditlerinin krizi tetiklemek adına yeterli olmadığı kanaatindeyim. Kriz, karar verici Türkiye açısından bakıldığında ani olmayan, önlenebilir ve gelişen bir krizdir. Diğer taraftan Suriye açısından karar vermeye yeterli zamanı bulunmaması dolayısıyla ani kriz olarak nitelendirilebilir. Operasyondan yaklaşık 5 ay önce Süleyman Şah Türbesi’ne yönelik tehditlerin varlığından bahsedilerek çıkarılan tezkere gerekçe gösterilerek krizin Türkiye tarafından kriz çıkacağı öngörülen, tasarlanmış bir kriz olduğu saptanmıştır. Operasyonun çok kısa sürede herhangi bir çatışma olmadan ve türbeye yeni bir alan belirlenmesiyle sonuçlanması bunu destekler niteliktedir. Kriz halinin devam ettiği tespit edildiğinden sonlanmamış bir krizdir. Taraflar arasında akdedilen anlaşmalara uygun hareket edilmediğinden anlaşma ihlalden doğan bir kriz olduğundan bahsetmek mümkündür. Nitekim Suriye tarafının açıklamalarında Ankara Anlaşması’nın 9. Maddesinin ihlal edildiği belirtilmiştir (SANA,2015). Kriz yaratan olayın etkisi göz önüne alındığında yeni bir fiili durum olduğu gözlenmiş ve bu durumun taraflar arasında akdedilmemiş olması dikkate alınırsa statü belirsizliğinin varlığından da söz edilebilir. Krizde yeni bir fiili durum oluşurken Türkiye tarafından şiddet içermeyen askeri eylem gerçekleştirilmiştir. Kriz esnasındaki karar vericilere bakıldığında Türkiye tarafında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Başbakan Ahmet Davutoğlu, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ve Genelkurmay Başkanı Necdet Özel’den bahsedilebilir. Suriye tarafında ise Devlet Başkanı Beşar Esad vardır.

2.1. Operasyona Yerel ve Uluslararası Tepkiler

Operasyon, özellikle muhalefet kanadından ciddi tepkiyle karşılanmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı ve ana muhalefet lideri Kemal Kılıçdaroğlu *“Güçlü devlet, karşılaşılan ilk tehditte topraklarını bırakıp kaçmakla değil, teröristlere dersini vermekle olunur. Bu utanç Türkiye’ye fazla!”* şeklinde açıklama

yapmıştır (Habertürk,2015). Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Devlet Bahçeli aşağıdaki ifadelerle ilk tepkisini vermiştir (Sputnik,2015):

“Türk vatanının mukaddes bir parçası, ayrılamaz ve koparılamaz bir uzantısı olan Süleyman Şah Türbesi ve Saygı Karakolu dün akşam saatlerinde AKP Hükümeti tarafından korkakça yüzüstü bırakılmıştır. Türkiye'nin şah damarı kesilmiş, sınırlarımız dışındaki ecdad yadigârı toprak teröristlerin tehdit ve şantajıyla zoraki terk edilmiştir. AKP Hükümeti en sonunda bunu da yapmış, böylesi bir kokuşmuşluğun tarafı da olmuştur.”

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan operasyonun ardından yayınladığı yazılı açıklamasında;

“...Sayın Başbakanımızın ve Genel Kurmay Başkanımızın hareket merkezinden bizzat yürüttüğü bu operasyon, ecdadımızın bizlere emaneti olan Süleyman Şah Türbesini, savaş şartlarının hakim olduğu Suriye’de daha güvenli bir mevkiye nakletmeyi amaçlamıştır... Daha önce iki defa yeri değiştirilmiş olan Süleyman Şah Türbesi ve Saygı Karakolu, yine uluslararası hukuk ve anlaşmaların bir gereği olarak yeni mekanında bayrağımızı dalgalandırmaya ve ecdadımızın hatırasını yaşatmaya devam edecektir. “

sözlerine yer vermiştir (Sözcü,2015). Yine aynı haberde sözlerine yer verilen Başbakan Ahmet Davutoğlu, türbenin yeni yerine dikkat çekerek “*Aynı anda tank birliğimiz Eşme bölgesinden geçerek bir toprak parçasını kontrol altına almış ve bayrağımızı bu toprak parçası üzerinden dalgalandırmıştır.*” demiştir. İktidara yakın görüşü savunan yazarlar Türkiye’nin operasyon kabiliyetinden söz ederken “korunması zor konumda bulunan” türbenin Türkiye sınırına artık çok yakın bir noktaya taşınmasını başarı olarak yorumlamışlardır (İnat,2015).

Operasyona yaklaşım konusunda muhalefetin iktidarı çoğunlukla vatan toprağını terk ettiği suçlamasıyla eleştirdiği görülmekteyken, iktidarın operasyonu terör tehdidinden kaçınarak bir başarı olarak gördüğü dikkat çekmektedir.

Uluslararası basında ise Süleyman Şah Türbesi’nin uluslararası anlaşmalarla kazanılmış statüsüne dikkat çekilerek Türkiye’nin gerçekleştirdiği operasyon anlamlandırılmaya çalışılmıştır. The Guardian’a konu hakkında fikirlerini ileten İngiliz arkeolog Mike Pitts, dünyanın çoğu yerinde tarihi mezarların korunmak amacıyla taşındığına şahit olunabildiğini ancak Türkiye’nin yapmış olduğu operasyonun bazı açılardan garip gözüktüğünü belirtmiştir (Benedictus, 2015).

Türkiye'nin daha önce mezarı birkaç defa taşıdığına dikkat çeken Pitts, Şah Fırat Operasyonu sonrası yapılan naklin bir toprak kaybı ya da geri çekilme gibi okunabileceğini ancak tarihi kalıntılara ciddi zarar verilen bir ülke olan Suriye'den bu tür bir yapıyı çekmenin belirli bir mantığa oturtulabileceğini dile getirmiştir. Yine aynı makalede Pitts, mezardaki kalıntıların gerçekten Süleyman Şah'a ait olduğunun da kanıtlanması imkansız bir durum olduğundan bahsetmektedir.

Aljazeera'da çıkan görüş yazısında Luke Coffey (2015), Ankara Anlaşması'nın 9. Maddesine atıfta bulunarak Türkiye'nin türbeye herhangi bir saldırı olması durumunda NATO'nun 5. Maddesinde belirtilen kolektif savunma ilkesi kapsamında türbeye yapılmış saldırının Türkiye topraklarına yapılmış sayılacağını, en azından Türkiye'nin görüşünün bu olduğunu, ancak böylesi bir durumun güncel koşullarda NATO tarafından hayata geçirilmesinin güçlüğünden söz etmektedir. Reuters'da ise Başbakan Ahmet Davutoğlu'nun PYD ve Özgür Suriye Ordusu'nun operasyon hakkında bilgilendirildiğine ancak yardım istenmediğe dair sözlerine yer verilmiştir (Reuters, 2015).

Suriye'ye yapılan hareket öncesi türbenin bulunduğu Karakozak köyü IŞİD'in kontrolü altında bulunuyordu. Fırat Nehri'nin diğer kıyısında ve Rakka'nın kuzey bölümünde yani Türkiye sınırlarının hemen güneyindeki bölgede PYD'nin kontrolü söz konusuydu. Türkiye'nin ilgili operasyon öncesi tüm taraflara bilgilendirme notu gönderdiğine dair Davutoğlu'nun sözlerine yer verilmişti ancak dönemin PYD eş başkanı Salih Müslim, 2016 yılında Tolga Tanış'a verdiği mülakatta Türkiye'nin Şah Fırat operasyonunda İstanbul'da, dönemin Dışişleri Bakanlığı müsteşarı Feridun Sinirlioğlu'yla koordinasyon için bir arada olduğu belirtmiş (Birgün,2016), ilgili sözler için daha sonra mecliste CHP Milletvekili Özgür Özel "*Salih Müslim, 'Süleyman Şah Türbesi'ni taşıdığı zaman İstanbul'daydım. Sinirlioğlu ve ekibiyle birlikteydim, o işi ben kolaylaştırdım' diyor. Sayın Bakan, Salih Müslim İstanbul'da mıydı değil miydi? Eğer İstanbul'da değil Sinirlioğlu ile telefon görüşmesi yapmadı' dersiniz, yaptığı ispatlandığında istifa edecek misiniz?*" şeklinde konuşmuştur (Sputnik,2016). Yine operasyondan üç gün

sonra Erk Acarer imzasıyla Cumhuriyet'te yayınlanan yazıda YPG unsurlarının Türk Silahlı Kuvvetlerine koordinasyon ve yol açma konusunda destek sağladığı birkaç görgü şahidinin ifadelerine yer verilerek iddia edilmiştir (2015). Ayrıca kaza sonucu şehit olan Astsubay Halit Avcı ile ilgili davada operasyona katılan bazı askerlerin PYD/YPG unsurlarının operasyonda yol gösterici olarak görev aldığına dair haberler çıkmıştır (Gökçe,2015). PYD haberlerinin arasında ise bu sefer özel mülkiyet hakkının ihlal edildiğini iddia eden, Türkiye'nin Eşme'de türbe inşa etmek üzere el koyduğu arazinin sahibinin ifadeleri yer alıyor. Bozan Osman isimli Kobanili şahıs, Habertürk'e operasyondan üç gün sonra aşağıdaki röportajı veriyor:

“Kimse benden izin almadı, bilgi de vermedi. Ama Türkiye'nin işgali olarak görmüyorum. Türkiye zorunda kaldığı için orada türbe ve karakol yapıyor. Trilyonlar değerindeki arazimi satmak gibi niyetim yoktu. Ama Türkiye'nin beni mağdur etmeyeceğini düşünüyorum. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın mağduriyetimden haberi olduğu takdirde gerekli talimatı vereceğine inanıyorum. 3 gün önce arazimde çalışma olduğunu duydum. Sorunca türbe yapılacağını söylediler. Değeri trilyonlar ediyor. Ama Türk Hükümeti'nin bana ne vereceğini bilmiyorum. 60 dönüm arazim vardı. Tamamında askerler konuşlanmış durumda. Yeni bir arazi almam gerekecek. Bunun için de paraya ihtiyacım var. Ben doğup büyüdüğüm topraklarda yaşamak istiyorum” (Yukuş,2015)

Osman aynı röportajda mağduriyetinin giderilmemesi halinde uluslararası hukuka başvuracağını belirtiyor. Ancak yazılı ve görsel kaynaklarda daha sonra ilgili kişinin iddialarına yönelik bir başka gelişmeye rastlanmıyor.

Eşmeler köyünde dönemin muhtarı Suphi Yavuz'un ifadeleri de Hürriyet gazetesinde “*Türbenin köy sınırları içine yapılması ekonomi ve turizm açısından kazanım olduğunu düşünüyoruz. Süleyman Şah'ın burada olması aynı zamanda bir güvenli bölge oluşturulması demektir. Bu da bir rahatlama nedenidir*” şeklinde kendine yer bulmuştur(Leylak & Şulul, 2015).

Suriye yönetimi ise operasyona Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine gönderdiği iki mektupla tepki göstermiştir. Mektuplarda Türkiye'nin yürütmüş olduğu operasyon öncesi Suriye'nin İstanbul Başkonsolosluğu'nu bilgilendirdiğini ancak Suriye hükümetinin kararını beklemediğine dikkat çekilerek operasyonun Suriye'nin toprak

bütünlüğü ve egemenliğinin ihlali anlamına geleceğini, 1921’de imzalanan Ankara Anlaşması’na uygun hareket edilmediğini, türbenin bulunduğu topraklar üzerinde Türkiye’nin hak iddia edemeyeceğini, türbenin Türkiye’ye Suriye toprakları üzerinde seyyar bir hareket alanı kazandırmadığını, türbenin taşındığı yeni yer olan sınırdaki Eşme köyünün Suriye toprağı olduğu ve üzerindeki her yabancı eylemin işgal sayılacağını ve eylemlerinin BM Genel Kurulu ve Güvenlik Konseyi’nce kınanması gerektiğini dile getirmişlerdir(SANA,2015).

Türbenin geleceğine yönelik 2018 yılında Başbakan yardımcısı Fikri Işık “Süleyman Şah Türbesi geçici olarak taşınmıştı eninde sonunda yerine taşınacak. Çünkü orası Türk toprağı” ifadelerini kullanmıştır(Diken, 2018)

3. Anklav- Eksklav Toprak Ayrımı ve Uluslararası Hukukta Meşru Müdafaa Kavramı

Anklav ve eksklav toprakların tanımı konusunda uluslararası hukukta yerleşmiş bazı görüşler mevcuttur. Anklav toprak bir devletin tamamının yahut belirli bir parçasının bir başka devlet ya da devletler ile çevrili olması durumunu ifade etmek için kullanılmaktadır(Farran,1955). Landlocked ya da kara topraklarının kilitli olması, içerde kilitli olma gibi ifadeler anklav toprağı karşılamak için kullanılır(Bektaş,2023). Eksklav toprak ise yine tıpkı anklav toprak tanımında olduğu gibi bir devletin tamamının değil yalnızca belirli bir parçasının başka devlet ya da devletlerce çevrili olması ve bu toprağın anavatan ile kara bağlantısının olmaması şeklinde tanımlanır(Vinokurov, 2007). Örnek vermek gerekirse Vatikan, San Marino ve Lesotho, tamamıyla bir başka ülke tarafından çevrili olmalarıyla anklav toprak statüsündedir. Bir ülkenin anklav ülke olarak tanımlanabilmesi için bir başka devlet tarafından tamamen çevrili olması şarttır, aksi halde anklav ülke tanımı kullanılmaz, yerine anklav toprak ya da eksklav toprak ifadeleri kullanılır. Anavatana hukuken bağlı olan ancak kendisini çevreleyen devlet veya devletler nedeniyle anavatana ile bütünleşik olmayan toprak parçasının kendisini çevreleyen devlet veya devletlerle ilişkisini tanımlayan statü anklav iken; ana ülkesinin bu toprak parçası üzerindeki statüsü ise eksklav (exclave) olarak tanımlanmaktadır

(Demir, 2020; Bektaş, 2023). Bu açıdan baktığımızda değerlendirecek olursak Türkiye'nin Suriye'deki 10 dönümlük toprağı Suriye açısından Türkiye'nin anklavı olarak tanımlanırken, Türkiye açısından Suriye'deki eksklavı olarak tanımlanır.

Anklav ve eksklavların savunulmasının uluslararası hukuk açısından anavatanın savunulmasından farkı yoktur. Eksklav topraklar devletin sınırları dışında kalan ve kara bağlantısı sağlanamamış uzantıdır ve devletin bütünlüğünden ve egemenliğinden ayrı düşünülemez. Bu nedenle bir devletin uluslararası hukukta meşru müdafaa hakkını tartışırken eksklavını bu tartışmadan ayrı tutmak mümkün değildir. Türkiye'nin Suriye'deki toprağı her ne kadar uluslararası hukukta tanımlanmış diğer anklav ve eksklavlardan küçük olsa da (Vinokurov, 2007) hukuken farkı yoktur.

Uluslararası hukukta devletlerin kuvvet kullanımı bazı durumlar haricinde yasaklanmıştır. Birleşmiş Milletler Antlaşması'nın 2/4. Maddesinde bu husus şu şekilde belirtilmiştir:

“Tüm üyeler, uluslararası ilişkilerinde gerek herhangi bir başka devletin toprak bütünlüğüne ya da siyasi bağımsızlığına karşı, gerekse Birleşmiş Milletlerin amaçları ile bağdaşmayacak herhangi bir biçimde kuvvet kullanma tehdidine ya da kuvvet kullanılmasına başvurmadan kaçınırlar.” (Karadağ, 2016)

Yine aynı antlaşmanın 51. Maddesinde;

“Bu Antlaşmanın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletler üyelerinden birinin silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, bu üyenin doğal olan bireysel ya da ortak meşru savunma hakkına halel getirmez. Üyelerin bu meşru savunma hakkını kullanırken aldıkları önlemler hemen Güvenlik Konseyine bildirilir ve Konseyin işbu Antlaşma gereğince uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için gerekli göreceği biçimde her an hareket etme yetki ve görevini hiçbir biçimde etkilemez.” (Değdaş, 2017)

ifadesi yer almaktadır. Üye devletlerden herhangi birine silahlı saldırı gerçekleşmesi durumunda devletlerin gerekli önlemler alıncaya dek meşru müdafaa hakları saklı tutulmaktadır. Literatürde yerleşmiş bir başka görüş ise önleyici meşru müdafaa kavramıdır.

“Bir ülkenin güvenliğine meydan okumak için artık sadece silahların ateşlenmesinin gerekli olmadığı bir dünyada yaşıyoruz. Nükleer silahlar o kadar güçlü, balistik füzeler o kadar süratli ki, bu silahların kullanım olasılığındaki en

ufak bir artış veya konuşlandırılmalarındaki en ufak bir değişiklik bile barışa yöneltilebilir kati bir tehdit olarak kabul edilebilir.”

ABD Başkanı J. F. Kennedy tarafından Küba füze krizi döneminde söylenmiş yukarıdaki sözler önleyici meşru müdafaa için sıklıkla başvurulur(Aydın, t.y.). Önleyici meşru müdafaa çoğunlukla devletlerin ani bir savaş ya da saldırı öncesinde bu saldırının gerçekleşmesinin kuvvetle muhtemel olduğunu düşündükleri durumlarda başvurdukları bir haktır. Bu hak Birleşmiş Milletler Antlaşması'nda tanımlanmamış, uluslararası hukukta ise teoride kabul görmemekle birlikte pratikte özellikle 11 Eylül Saldırıları sonrasında ABD'nin teröre karşı başlatmış olduğu savaşta başvurduğu yegane kavram önleyici savaş kavramı olmuştur(Değdaş,2017; Aydın, t.y)

Türkiye'de iktidar tarafından yapılan açıklamalara bakıldığında IŞİD'in vukuu kuvvetle muhakkak olan eylemlerini önlemek açısından iç egemenliği bozulmuş Suriye Devleti'nin müdahalede yetersiz kalacağı göz önüne alınarak kendi toprağını savunma amacıyla yürüttüğü Şah Fırat Operasyonu, daha sonra aynı sebeplerle teröre karşı savaş ve vatan topraklarına muhtemel saldırıların önlenmesi amacıyla yürütülen Fırat Kalkanı, Barış Pınarı ve Zeytin Dalı Harekatları önleyici meşru müdafaa kapsamında icra edilmiştir. Ancak yukarıda bahsettiğim gibi uluslararası hukukta yerleşik bir önleyici meşru müdafaa kavramı bulunmamakla birlikte meşru müdafaa hakkı yalnızca devlete karşı girişilen silahlı saldırı karşısında devreye girmektedir. Süleyman Şah Türbesi IŞİD tarafından birkaç defa taciz edilmiştir, ancak bu taciz hiçbir zaman saldırı boyutuna varacak nitelikte olmamıştır. Türkiye'nin statüsü uluslararası çok taraflı bir anlaşma ve buna ek olarak ikili anlaşmalarla tesis edilmiş Türk Mezarı için koruma hakkını yine ikili anlaşma ve koordinasyon neticesinde kullanması uluslararası hukuk nezdinde gerçekleştirmiş olduğu Şah Fırat Operasyonu'nu meşru bir zemine oturtabilirdi.

4. Sonuç ve Düşünceler

Bu çalışmada öncelikle Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Gazi'nin dedesi ve Osmanlıların atası, Süleyman Şah adıyla tarih anlatımızda yer edinmiş

kişinin gerçekten Süleyman Şah ismini taşıyıp taşımadığı, bu kişinin gerçekte Gündüz Alp olması gerektiği ancak yüz yıllar boyunca anlatılarak geliştirilen bir kurgu neticesinde Süleyman Şah'ın Osmanlıların atası olarak kabul gördüğü açıklanmıştır. Sonrasında iddia edildiği şekliyle Süleyman Şah'ın mezarının bulunduğu Caber Kalesi'nin Türk Mezarı olarak bilinen bir türbeye nasıl ev sahipliği yapmaya başladığına dair gelişmeleri tarihsel açıdan aktarmaya çalıştım. Türk Mezarı'nın bağımsızlık savaşı neticesinde Fransızlarla yapılan ve Suriye sınırının belirlendiği Ankara Anlaşması'nda yer bularak Türk toprağı statüsü kazanmasından ve bu statünün Lozan'da da tanınarak uluslararası hukukta kabul gördüğünden bahsettim. Cumhuriyet döneminde Türk Mezarı'nın ilk olarak 1938'de düzgün bir karakol binasına sahip olduğunu ve mezarın karakol binası içine nakledilerek korumaya alındığını, 1973'te Tabka Barajı'nın su tutmaya başlamasıyla birlikte türbenin yerinin değiştirilmesi için Suriye tarafından gelen talebin kabul edilerek ikili görüşmeler ve heyetlerin incelemeleri sonrasında Türkiye sınırına yaklaşık 30 km mesafede yer alan Karakozak köyü mevkiinde 10 dönümlük bir arazi üzerine taşındığını, 1999'da Teşrin Barajı'nın su tutmaya başlamasıyla bazı bölümlerinde tahribat meydana gelmeye başlayan türbenin Suriye tarafının talep ettiği taşınma taleplerinin reddedilme sürecini ve yine uzun süren ikili görüşmeler neticesinde 2007 yılında yürürlüğe giren Tahkimat Projesi'yle baraj sularına dayanıklı hale getirilerek, sınırlarının ve durumunun tam olarak belirlendiğini, 2011'de çıkan Suriye İç Savaşı sonrasında Suriye rejiminin ülke içindeki kontrolü kaybetmesiyle ortaya çıkmış olan terör koridorunda türbenin bulunduğu bölgeyi kontrol altına alan IŞİD'in Türkiye'yi tehditleriyle gelişen sürecin sonunda gerçekleşen Şah Fırat Operasyonu'nu yerel ve uluslararası tepkiler, PYD'nin varlığı, özel mülkiyet kaybı iddiaları ve meşru müdafaa hakkı kapsamında açıklamaya gayret ettim. Bu arada Türk dış politikasında kriz olarak tanımlanmış şekliyle krizin aktörlerini ve kriz süreçlerini aktardım.

Öncelikle belirtmek gerekiyor ki bu çalışmayı yaparken faydalandığım kaynaklardan elde ettiğim bilgilere göre Süleyman Şah Türbesi'nde yani Türk Mezarı'nda Süleyman Şah adında biri yatmıyor. Süleyman Şah efsanesinin

oluşumunda en büyük pay sahibi yazmış olduğu Osmanlı tarihi ile Aşıkpaşazade'dir. Zira kendisinden sonra gelen pek çok tarihçi kendisinin görüşlerini referans almıştır. Türkiye burada önemli bir Türk beyini taşıyor olabilir ancak bu mezarın iddia edildiği gibi Osman Gazi'nin dedesine ait olmadığı aşıkardır. Türkiye Cumhuriyeti burada Ankara ve Lozan Antlaşmalarıyla elde ettiği bir statüyü korumak üzere bir sembol muhafaza ediyor ve mecbur kalınan durumlarda bu sembolü başka bölgelere naklediyor.

Şah Fırat Operasyonu, IŞİD terör örgütünün Türk Mezarı'na saldırıda bulunma ihtimaline karşılık önleyici meşru müdafaa iddiasıyla Türk hükümeti tarafından gerçekleştirilen bir operasyon olarak karşımıza çıkıyor. Hakkari'deki veya Türkiye'nin bir başka noktasındaki herhangi bir sınır karakolundan farkı olmayan bu vatan toprağı, saldırı ihtimaline karşı terkedilerek "taşındı". Ancak bu operasyon, Türk toprağına herhangi bir silahlı saldırı gerçekleşmeden, Suriye toprakları üzerinde ve Suriye tarafının onayı alınmadan yapılmış olması nedeniyle uluslararası hukuktaki yerleşik görüşlere dayandırılarak devlet egemenliğinin ihlali ve işgal olarak nitelendirilebilir. Çünkü Ankara veya Lozan veya daha sonra Suriye hükümetleriyle yapılan hiçbir anlaşma Türkiye'ye Suriye toprakları üzerinde herhangi bir yerde 10 dönümlük bir arazi hakkı tanınamaktadır. Tanınan yalnızca iki tarafın birlikte belirleyeceği şekliyle Türk Mezarı'nın konuşlandırılacağı ve üzerinde Türk bayrağının çekili olacağı bir topraktır. Kaldı ki operasyonun ne amaçla yürütüldüğü, sonrasında ne hedeflendiği de meçhul kalmıştır. Zira sonraki açıklamalara bakıldığında geri dönüş ihtimalinden söz edilmektedir. Geri dönüş sanıldığı kadar da kolay değildir, çünkü yine bir izinsiz geçiş ve işgal olarak tanımlanabilecek bir hareketle geri dönmek, statüyü uluslararası hukuk zeminine oturtmaktan uzak olacaktır.

Operasyon bir başka amacı güdebilirdi: Türbedeki emanetler ve askerler tahliye edilebilir, "vatan toprağı" saldırılara karşı emniyetli olacak şekilde tuzaklanabilir ve koruması sağlanabilirdi. Saldırı gerçekleştiği anda da Türkiye'nin meşru müdafaa hakkı ortaya çıkacaktı. Pek çok kişiye göre eğer Türkiye bu mezarın

yerini değiştirmemiş olsaydı ne Rusya ne de ABD, Suriye krizine bu kadar müdahil olamayacaktı. Özellikle 2016'dan itibaren PYD/YPG'ye yönelik gerçekleştirilen ve Mnbi'e kadar olan bölgede güvenli bölge tesis etme düşüncesiyle yapılan operasyonlar çok daha rahat bir şekilde yapılabilirdi. Suriye hükümeti ile daha yapıcı bir ilişki tesis edilebilir ve şimdilerde uğraşıldığı şekliyle temas kurma çabalarına gerek kalmayabilirdi. İlgili dönemde bir müttefik gibi görülen PYD yalnızca bir yıl sonra çözüm sürecinin rafa kalkmasının ardından düşman konumuna alınmıştır ancak Türk Mezarı terk edilmemiş olsaydı PYD/YPG'nin etki alanı sınırlandırılabilir ve PYD ile daha etkin bir mücadele gerçekleştirilerek bölgede güvenlik sağlanabilirdi. En ilginç ve trajikomik olan durum ise Türkiye'nin kendi eliyle eksklav toprağını terk ederek eksklav statüsünü belirsiz duruma düşürmesidir. Suriye'nin 30 km içinde bir Türk toprağı mevcutken şu anda yalnızca 200 metre içerde kara bağlantısı sağlanmış ve bir sınır karakolu gibi görev yapan bir türbe mevcut durumdadır. Bu durum da kara bağlantısının sağlanmış olması nedeniyle eksklavlık durumunu fiilen ortadan kaldırıyor. Hukuken Ankara ve Lozan Antlaşmaları halen Türkiye'ye Türk Mezarı üzerinden bir hak tanımış durumdadır. Bu hak kaybedilmemiş ancak geri kazanılmak zorundadır. Suriye hükümeti ile yapılacak görüşmelerle türbe eski yerine veya daha uygun olacak bir başka bölgeye taşınarak hem diyalog kapısı açılır, hem de aranan işbirliği genişleterek sağlanılabilir. Özellikle terör örgütlerinin sardığı Kuzey kesimleri Türkiye-Suriye Anlaşması ile daha etkin mücadele alanına dönüşebilir.

Tüm yönleriyle ele almaya çalıştığım şah Fırat Operasyonu Türkiye ile Suriye arasında çözümlenmemiş bir kriz doğurmuştur. Krizin gelişimini izleyen ve tasarlayarak ortaya çıkmasına neden olan devlet konumundaki Türkiye, krizi bir anda kapısında bulan ve ani krizle karşılaşan Suriye'dir. Operasyondan yaklaşık 5 ay önce Süleyman şah Türbesi'ne yönelik tehditlerin varlığından bahsedilerek çıkarılan tezkere gerekçe gösterilerek krizin Türkiye tarafından kriz çıkacağı öngörülen, tasarlanmış bir kriz olduğu saptanmıştır. Operasyonun çok kısa sürede herhangi bir çatışma olmadan ve türbeye yeni bir alan belirlenmesiyle sonuçlanması

bunu destekler niteliktedir. Ahitnamenin ihlali ile anlaşma krizi niteliği taşımaktadır. Anlaşmalarla tesis edilmiş statünün bozulmasına yol açan bir kriz olması nedeniyle yeni bir durum doğurmuştur. Önceki statüye dönüş için ancak ikili anlaşma yapılması gerekmektedir. Kriz, Suriye ile resmi görüşmelerin yapılmasına dek sürecek gibidir.

Kaynakça

- Acarer, E. (2015, 24 Şubat) 'Beraber mevzilendik'. Cumhuriyet. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/beraber-mevzilendik-220141>
- Afyoncu, E. (2015) Süleyman Şah Türbesi. Yeditepe Yayınevi.
- Anadolu Ajansı (2014, 30 Eylül) Tezkere TBMM Başkanlığı'na sunuldu. <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/tezkere-tbmm-baskanligina-sunuldu/115122>
- Aydın, A. B. (n.d.). Uluslararası Hukukta Önleyici ve Öngörücü Meşru Müdafaa Hakkı. Hukuk Vakfı. https://www.hukukvakfi.org/_files/ugd/6325d1_4c2bfce021e4479a9f8e9814439bb378.pdf
- Balık, G. (2015). Anayasa'da "Milletlerarası Hukukun Meşru Saydığı Haller" Sorunu. Uluslararası İlişkiler Dergisi, 12(47), 47-71. <https://doi.org/10.33458/uidergisi.463036>
- Bardakçı, M. (2014, 16 Mart) "Türk mezarı ile Caber Kalesi bambaşka yerlerdir". Habertürk. <https://www.haberturk.com/polemik/haber/930049-turk-mezari-ile-caber-kalesi-bambaska-yerlerdir>
- BBC Türkçe (2014, 2 Ekim) Suriye-Irak tezkeresi TBMM'den geçti. BBC News Türkçe. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2014/10/141001_tezkere_kabul
- Bektaş, S. (2023). Uluslararası Hukuk Kapsamında Geçit Hakkının Hukuki Niteliğinin Tespiti Sorunu: Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme. Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, XIII(1), 259-299. <https://doi.org/10.54704/akdhfd.1283471>
- Benedictus, L. (2015, 23 Şubat) Why did Turkey invade Syria to dig up the grave of Suleyman Shah?. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2015/feb/23/why-did-turkey-invade-syria-dig-grave-suleyman-shah>
- Birgün (2016) PYD Eş Başkanı Müslim: Süleyman Şah türbesi taşınırken koordinasyon için Türkiye'deydim. Birgün. <https://www.birgun.net/haber/pyd-es-baskani-muslim-suleyman-sah-turbesi-tasinirken-koordinasyon-icin-turkiye-deydim-105605>
- C. d'Olivier Farran. (1955). International Enclaves and the Question of State Servitudes. The International and Comparative Law Quarterly, 4(2), 294-307. <http://www.jstor.org/stable/755331>
- Coffey, L. (2015, 22 Şubat) The story of Turkey, Syria and a 700-year-old tomb. Al Jazeera. <https://www.aljazeera.com/opinions/2015/2/22/the-story-of-turkey-syria-and-a-700-year-old-tomb>
- Değdaş, U. C. (2018). Uluslararası Hukukta Önleyici Meşru Müdafaa Hakkı. Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 4(6), 21-40.

- Demir, T. (2020). ANKLAV, EKSKLAV VE UÇ TOPRAKLAR-GÜVENLİK İLİŞKİSİ. Güvenlik Bilimleri Dergisi, Özel Sayı(International Security Congress Special Issue), 51-77. <https://doi.org/10.28956/gbd.695916>
- Dışişleri Bakanlığı (2014, 11 Haziran) No: 196, 11 Haziran 2014, Musul'daki Başkonsolosluğumuz Yerleşkesine Gerçekleştirilen Baskın Hk. Dışişleri Bakanlığı. https://www.mfa.gov.tr/no_-196_-11-haziran-2014_-musul_daki-baskonsoloslugumuz-yerleskesine-gerceklestirilen-baskin-hk_.tr.mfa
- Diken (2018, 2 Nisan) Bakan tarih vermedi: Süleyman Şah Türbesi eski yerine taşınacak. Diken. <https://www.diken.com.tr/bakan-tarih-vermedi-suleyman-sah-turbesi-eski-yerine-tasinacak/>
- Gökçe, D. (2015, 15 Nisan) Süleyman Şah Operasyonu'na katılan askerlerden dikkat çekici ifadeler. Hürriyet. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/suleyman-sah-operasyonuna-katilan-askerlerden-dikkat-cekici-ifadeler-28735188>
- Habertürk (2015, 23 Şubat) CHP ve MHP'den TSK'nın Şah Fırat operasyonuna eleştiriler geldi. Habertürk. <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1045896-sah-degil-mat-operasyonu>
- İnat, K. (2015, 1 Mart) Şah-Fırat Operasyonu ve Türkiye'nin Ortadoğu Politikası. SETA. <https://www.setav.org/sah-firat-operasyonu-ve-turkiyenin-ortadogu-politikasi/>
- Karadağ, U. (2016) Birleşmiş Milletler Antlaşması'na Göre Meşru Müdafaa Hakkı. İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 7(2). 171-186. DOI: 10.21492/inuhfd.291295
- Kasapoğlu, C., & Ergun, F. D. (2014). Defending the Tomb of Suleyman Shah: Turkey's Options and Challenges. Centre for Economics and Foreign Policy Studies. <http://www.jstor.org/stable/resrep14053>
- Kaya, Y. & Özalp, G. O. (2015a) Osmanlı Devleti'nden Cumhuriyet Dönemine Geçiş Sürecinde Süleyman Şah Türbesi'nin Konumu. Journal of International Social Research, 8(38). 366-382.
- Kaya, Y. & Özalp, G. O. (2015b) Cumhuriyet Döneminde Süleyman Şah Türbesi'nin Taşınması Sorunu. Turkish Studies, 10(5). 245-266. 10.7827/TurkishStudies.8304
- Kaya, Y. & Özalp, G. O. (2015c) Cumhuriyet Döneminde Süleyman Şah Türbesi'nin Korunması. Turkish Studies, 10(9), 263 - 302. 10.7827/TurkishStudies.8595
- Leylak, A. & Şulul, Ö. (2015, 24 Şubat) Süleyman Şah'ın yeni türbesi için hummalı çalışma. Hürriyet. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/suleyman-sah-in-yeni-turbesi-icin-hummali-calisma-28286732>
- NTV (2015, 22 Şubat) TSK'dan Süleyman Şah karakoluna "Şah Fırat" operasyonu. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/suleymah-saha-operasyon-1-asker-sehit>
- ÖZKAN, A. (2010). CA'BER KALESİ VE TÜRK MEZARI. Atatürk Dergisi, 5(3), 197-209.
- Reuters (2015, 24 Şubat) Turkish PM says exercised "international rights" in Syrian tomb operation. Reuters. <https://www.reuters.com/article/idUSKBNOL519I/>
- SANA (2015,23 Şubat) Syria sends letters to UN on Turkish transgression on Syrian territory. Syrian Arab News Agency. <https://sana.sy/en/?p=29740>
- Sözcü (2015,23 Şubat) Şah Fırat operasyonuna tepkiler. Sözcü. <https://www.sozcü.com.tr/sah-firat-operasyonuna-tepkiler-wp751481>
- Sputnik (2016, 6 Mart) 'Sinirlioğlu, Süleyman Şah krizini Salih Müslim'le birlikte yönetti'. Sputnik News. <https://sputniknews.com.tr/20160306/sinirlioglu-suleyman-sah-salih-muslim-1021318778.html>
- Sputnik (2015,22 Şubat) Kılıçdaroğlu ve Bahçeli'den 'Şah Fırat' tepkisi: Korkakça yüzüstü bırakıldı. Sputnik News. <https://sputniknews.com.tr/20150222/1014110601.html>

- TCCB (2015,23 Şubat) Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü Kalın: “Şah Fırat Operasyonu Türkiye’nin Kendi Kararıdır ve Kendi Kabiliyetleriyle Hayata Geçirilmiştir”. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı. <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/2808/cumhurbaskanligi-sozcusu-kalin-sah-firat-operasyonu-turkiyenin-kendi-kararidir-ve-kendi-kabiliyetleriyle-hayata-gecirilmistir.html>
- Türk Diplomatik Arşivi (2022) Türk Ve Fransız Diplomatik Arşiv Belgeleriyle 100. Yılında 1921 Ankara Anlaşması. Dışişleri Bakanlığı.
- Vinokurov E. (2007), A Theory of Enclaves, Lanham, MD: Lexington Books.
- Winter, C. (2014, 6 Ekim) THE TOMB THAT COULD DRAG TURKEY INTO THE SYRIAN CIVIL WAR. War on the Rocks. <https://warontherocks.com/2014/10/the-tomb-that-could-drag-turkey-into-the-syria-civil-war/>
- Yetkin, M. (2014, 28 Mart) Tapping the Foreign Ministry is no fun; its espionage. Hürriyet Daily News. <https://www.hurriyetdailynews.com/opinion/murat-yetkin/tapping-the-foreign-ministry-is-no-fun-its-espionage-64211>
- Yılmaz, H. (2022)Süleyman Şah’ı ‘Osmanlıların Atası’ Yapan Rivayetin Tarihî Menşei: Ca’ber Kalesi Önündeki Mezar Süleyman Şah’a Mı Aitti?. Kadim(3), 133-182. <https://doi.org/10.54462/kadim.1080974>
- Yukuş, A. (2015, 24 Şubat) Süleyman Şah Türbesi'nin yeni arazisinin sahibi HABERTÜRK'e konuştu. Habertürk. <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1046460-suleyman-sah-turbesinin-yeni-arazisinin-sahibi-haberturke-konustu>

Extended Abstract

In the book on Ottoman history written by Aşıkpaşazade during the reign of Sultan Mehmet the Conqueror, Suleyman Shah was introduced as the ancestor of Osman Bey, the founder of the state, and it was stated that he drowned in the Euphrates River and was buried in front of Caber Castle, and that this grave was known as the Turkish Shrine. The chroniclers who came after Aşıkpaşazade also accepted this narrative concerning him, and until today, the person named Suleyman Shah is known as Osman Bey's grandfather. However, studies conducted in the Republican period revealed that there were deficiencies and errors in the Ottoman historical narrative, that the person known as Suleyman Shah was actually confused with the Seljuk Sultan Kutalmışoğlu Suleyman Shah, that Suleyman Shah's burial in Aleppo was the first step in the confusion, that the death of his son Kılıçarslan, who drowned in the Habur Stream caused deep sorrow among the people, and that these events were confused with each other and a new narrative was created as Suleyman Shah drowned in the Euphrates River and buried in the Caber Castle near Aleppo. It was also revealed in these studies that the grandfather of Osman Bey, known as Suleyman Shah, was actually Gündüz Alp and that this mistake should be corrected. In the first part of the article, these studies were included and the identity of Suleyman Shah was tried to be traced.

The Tomb of Suleyman Shah, also known as the Turkish Shrine since Aşıkpaşazade, is Turkey's only territory outside of the Turkish homeland, whose status was determined in the ninth article of the Ankara Treaty signed in 1921, and this status was accepted in the Treaty of Lausanne, which recognized Turkey's independence in 1923. As such, Turkey's armed guards serve in the tomb, which is considered Turkey's exclave in Syria. The construction of a modern outpost building to house these guards took place in 1938, after which the graves in the tomb were moved next to the outpost building. Until 1973, the

Turkish Shrine, which was located at the foot of the Caber Castle until 1973, was in danger of being flooded by the Tabqa Dam built by Syria on the Euphrates River in 1973 and was moved to the village of Karakozak, about 30 km from the Turkish border, at the request of Syria and with the approval of Turkey. After this relocation, Turkey built a new outpost building and mausoleum in Karakozak on an area of 10 thousand square meters on the banks of the Euphrates River. In 1999, with the flooding of the Teşrin Dam, which was completed by Syria on the Euphrates River, the tomb was again in danger of being flooded, but this time Turkey did not want to move the tomb despite Syria's request. As a result of bilateral negotiations, a project was established in 2003 for the fortification of the Turkish Shrine to protect it from the dam waters and an agreement was signed for the project. The treaty was drafted as an international treaty and clarified many issues related to the tomb. The boundaries, geographical location and coordinates of the tomb, the sections to be organized around the tomb, the fortifications to be built, and the laborers and personnel to be employed were determined within the framework of this treaty.

With the 2011 Syrian Civil War, ISIS's advance in Syria and Iraq posed a new threat to Turkey. In March 2014, ISIS threats against the Suleyman Shah Tomb increased. In June 2014, ISIS raided the Consulate General in Mosul and took 49 hostages. The crisis that started in June 2014 ended with the release of the hostages three months later. In October 2014, the government stated that the Suleyman Shah Memorial Outpost in Syria, which is recognized as the homeland under international law, was at risk and asked for support for the adoption of a one-year authorization for the deployment of Turkish troops across the border in order for Turkey to effectively exercise its right to self-defense under international law. The Turkish parliamentary resolution on the deployment of the Turkish Armed Forces abroad, which was passed on the grounds of the threat posed by ISIS, was met with a backlash from the opposition. The opposition argued that it was unnecessary to issue a parliamentary decree citing a threat to the Suleyman Shah outpost, as the Turkish Armed Forces had the authority to intervene without a parliamentary resolution in the event of an attack on the territory of a nation, which is considered legitimate under international law. In February 2015, approximately four months after the adoption of the parliamentary resolution, the Turkish Armed Forces entered Syrian territory and moved the Tomb of Suleyman Shah and the Memorial Outpost, together with its graves and relics, from the village of Karakozak to the PYD-controlled village of Eşme, approximately 200 meters inside the Syrian border. Here, Turkey seized 10 acres of land for the construction of the mausoleum and destroyed the outpost and mausoleum building in Karakozak. With this operation called Shah Euphrates, Turkey unilaterally and de facto broke the agreement between the two countries and a new crisis emerged in Turkish Foreign Policy. The second part of the study try to explain the stages of the Shah Euphrates Operation, the local and international reactions to the operation, and how and why it was defined as a crisis in Turkish Foreign Policy.

In the third chapter, the definition of enclave and exclave territory is given and it is discussed whether Turkey's exclave territory in Syria can be defended with the right to self-defense under international law. The situations in which the right to self-defense arises are explained, the definition of pre-emptive self-defense put forward by Turkey is given and it is discussed whether the Shah Euphrates Operation can be evaluated within this scope. When we look at the statements made by the government in Turkey, the Shah Euphrates Operation, which was carried out to defend its own land, considering that the Syrian State, whose internal sovereignty has been damaged, would be insufficient to intervene in order to prevent the actions of ISIS, which is certain to take place, was later launched against terrorism for the same reasons. Operations Euphrates Shield, Peace Spring and Olive Branch, which were

carried out to prevent war and possible attacks on the homeland, were carried out within the scope of preventive self-defense. However, as I mentioned in text, there is no established concept of preventive self-defense in international law, and the right to self-defense only comes into play in the face of an armed attack against the state. The Tomb of Suleiman Shah has been harassed by ISIS several times, but this harassment has never amounted to an attack. Turkey's exercise of its right to protect the Turkish Shrine, whose status was established by an international multilateral agreement and additionally by bilateral agreements, as a result of a bilateral agreement and coordination, could have placed the Shah Euphrates Operation on a legitimate basis in the eyes of international law.

In the conclusion, conclusions are drawn on the topics covered since the beginning of the article. Accordingly, Osman Gazi, the founder of the Ottoman Empire, did not have a grandfather named Suleyman Shah. Suleyman Shah is only a legend in the Ottoman historical narratives, a mixture of the stories of Kutalmışoğlu Suleyman Shah and Kılıçarslan. Osman Gazi's grandfather was named Gündüz Alp and his tomb is not in Caber Castle. However, the tomb known as Suleiman Shah has historically been known as the Turkish Shrine and its status in international law was established by the Treaties of Ankara and Lausanne. The Turkish Shrine has given Turkey an enclave on Syrian territory. The Tomb was previously moved and its status was maintained through bilateral agreements between the Syrian government and Turkey. However, the Shah Euphrates Operation in 2015 caused a crisis between the two countries. This operation can be characterized as a violation of sovereignty based on the established views in international law since it was carried out without any armed attack on Turkish territory, on Syrian territory and without the consent of the Syrian side. This is because no agreement with the Syrian government, whether in Ankara or Lausanne or later on, grants Turkey the right to 10 acres of land anywhere on Syrian territory. The only land that is recognized is the land on which the Turkish Shrine will be located and on which the Turkish flag will be hoisted, as determined jointly by the two parties. Allegations of support from the PYD/YPG, now designated as a terrorist organization, during the relocation and allegations of violations of private property rights in the relocated area were also included in the study. After the transfer, the status of the enclave was de facto revoked. While exclave territories are characterized as territories with no land connection to the mother state, this connection has been ensured with the new location of the tomb. In order to resolve the crisis, the two states should negotiate and move towards a return to the previous status or establish a new status.